

Byla C-349/23 [Zetschek]¹

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2023 m. birželio 6 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Verwaltungsgericht Karlsruhe (Vokietija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2023 m. balandžio 24 d.

Pareiškėjas:

HB

Atsakovė:

Vokietijos Federacinė Respublika

Pagrindinės bylos dalykas

Direktyva 2000/78/EB – Tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus – Fiksuotas įprastinis pensinis amžius – Išėjimo į pensiją atidėjimas – Direktyvos 2000/78/EB 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje vartojamos sąvokos „objektyviai“ ir „tinkamai“ – Nuoseklumas

¹ Šiai bylai priskirta fiktyvi pavardė, neatitinkanti proceso šalies tikrosios pavardės.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Sąjungos teisės išaiškinimas, SESV 267 straipsnis

Prejudiciniai klausimai

1. Ar yra tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus, kaip tai suprantama pagal 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyvos 2000/78/EB, nustatančios vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 1[6]; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), 2 straipsnio 2 dalies a punktą, kai federaliniai teisėjai dėl *Deutsches Richtergesetz* (Vokietijos teisėjų įstatymas, *DRiG*) 48 straipsnio 2 dalies negali atidėti išėjimo į pensiją, nors federaliniams pareigūnams ir, pavyzdžiui, Badeno-Viurtembergo žemės teisėjams tai leidžiama?

2. Ar, atsižvelgiant į Direktyvos 2000/78/EB 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, su atitinkamos priemonės bendru kontekstu susiję elementai apima ir tokius aspektus, kurie nebuvo paminėti įstatymų parengiamuosiuose dokumentuose ir visame teisėkūros parlamente procese, o tik buvo nurodyti teismo procese?

3. Kaip turi būti aiškinamos Direktyvos 2000/78/EB 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje vartojamos sąvokos „objektyviai“ ir „tinkamai“ ir koks yra jų atspirties taškas? Ar pagal direktyvos 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą reikalaujama tinkamumą patikrinti du kartus?

4. Ar Direktyvos 2000/78/EB 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą turi būti aiškinama taip, kad nuoseklumo aspektu su ja nesuderinama nacionalinės teisės norma, pagal kurią federaliniams teisėjams draudžiama atidėti išėjimą į pensiją, nors federaliniams pareigūnams ir, pavyzdžiui, Badeno-Viurtembergo žemės teisėjams tai leidžiama?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79), visų pirma 1 straipsnis, 2 straipsnio 1 dalis ir 2 dalies a punktas, 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Grundgesetz (Pagrindinis įstatymas, toliau – GG), visų pirma 95 straipsnio 1 ir 2 dalys

Richterwahlgesetz (Teisėjų atrankos įstatymas, toliau – *RiWG*), visų pirma 1 straipsnio 1 dalis

Deutsches Richtergesetz (Vokietijos teisėjų įstatymas, toliau – *DRiG*), visų pirma 48 straipsnio 1–3 dalys

Bundesbeamtenengesetz (Federalinių pareigūnų įstatymas, toliau – *BBG*), visų pirma 51 straipsnio 1 ir 2 dalys, 53 straipsnio 1 dalis ir 1a dalies pirmas sakiny

Baden-Württembergisches Landesrichter- und -staatsanwaltsgesetz (Badeno-Viurtembergo žemės teisėjų ir prokurorų įstatymas, toliau – *LRiStAG*), visų pirma 6 straipsnio 1 ir 2 dalys

Trumpas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Pareiškėjas, gimęs 1960 m. rugsėjo 20 d., yra *Bundesgerichtshof* (Aukščiausiasis Federalinis Teismas) teisėjas, jis prašo atidėti išėjimą į pensiją.
- 2 Pareiškėjui, kaip federaliniam teisėjui, taikomas fiksuotas pensinis amžius – pagal *DRiG* 48 straipsnio 3 dalies antrą sakinį 1960 m. gimusiems asmenims šis amžius yra 66 metai ir keturi mėnesiai. Įstatyme nenumatyta galimybės pareiškėjui atidėti išėjimo į pensiją, priešingai, *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje tai aiškiai draudžiama.
- 3 Toks įprastinis pensinis amžius taikomas ir federaliniams pareigūnams, jis yra 67 metai (žr. *BBG* 51 straipsnio 1 dalį). Vis dėlto jie gali *BBG* 53 straipsnyje nustatytais sąlygomis išėjimą į pensiją atidėti ne ilgiau kaip trejiems metams.
- 4 Badeno-Viurtembergo žemės teisėjams taip pat taikomas įprastinis pensinis amžius, pagal *LRiStAG* 6 straipsnio 1 dalį jis šiuo metu yra 67 metai. Visgi jiems pagal *LRiStAG* 6 straipsnio 2 dalies pirmą sakinį suteikiama galimybė išėjimą į pensiją sulaukus pensinio amžiaus atidėti ne ilgiau kaip vieniems metams, t. y. ne ilgiau kaip iki mėnesio, kurį teisėjui sukanka 68 metai, pabaigos.
- 5 2021 m. rugsėjo 30 d. raštu pareiškėjas paprašė *Bundesgerichtshof* pirmininkės sprendimu, kurį būtų galima skusti, pranešti jam išėjimo į pensiją datą. 2021 m. spalio 7 d. raštu teismo pirmininkė pranešė, kad pareiškėjas įprastinį pensinį amžių pasieks sulaukęs 66 metų ir keturių mėnesių, tad į pensiją išeis pasibaigus 2027 m. sausio 31 d. Dėl šio rašto pareiškėjas pareiškė prieštaravimą, *Bundesministerium der Justiz* (Federalinė teisingumo ministerija) jį atmetė.
- 6 Pareiškėjas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme tebereiškia reikalavimą, kad sulaukęs įstatyme nustatyto įprastinio pensinio amžiaus jis galėtų toliau eiti *Bundesgerichtshof* teisėjo pareigas, konkrečiai kalbant, prašo teismo konstatuoti, kad pasibaigus 2027 m. sausio 31 d. jis neišeis į pensiją. Bylos šalys, atsižvelgdamos į Sąjungos teisę, ginčijasi dėl to, ar yra diskriminacija dėl amžiaus ir, jei taip, ar ji pateisinama.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 7 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuoti, kad pareiškėjas (kaip jis prašo) pasibaigus 2027 m. sausio 31 d. neišeis į pensiją, galėtų tik tuomet, jei Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies a punkto ir 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos nuostatos turėtų būti aiškinamos taip, kad pagal jas draudžiama taikyti fiksuotą įprastinį pensinį amžių, nustatytą nacionalinėje teisėje, kaip antai pagrindinėje byloje ginčijamoje *DRiG* 48 straipsnio 1 dalyje, arba kad pagal jas draudžiama taikyti draudimą federaliniams teisėjams atidėti išėjimą į pensiją, nustatytą nacionalinėje teisėje, kaip antai pagrindinėje byloje ginčijamoje *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje.
- 8 Teisingumo Teismo jurisprudencijoje išaiškinta, kad fiksuotas pensinis amžius, koks pagal *DRiG* 48 straipsnio 1 dalį taikomas federaliniams teisėjams, yra tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus (žr., be kita ko, 2011 m. liepos 21 d. Sprendimą *Fuchs ir Köhler*, C-159/10 ir C-160/10, EU:C:2011:508, 2012 m. lapkričio 6 d. Sprendimą *Komisija / Vengrija*, C-286/12, EU:C:2012:687, ir 2021 m. birželio 3 d. Sprendimą *Ministero della Giustizia (Notarai)*, C-914/19, EU:C:2021:430).
- 9 Vis dėlto kyla klausimas, ar tiesioginė diskriminacija dėl amžiaus yra ir tuo aspektu, kad pareiškėjas pagal *DRiG* 48 straipsnio 2 dalį neturi galimybės atidėti išėjimo į pensiją, nors federaliniams pareigūnams ir, pavyzdžiui, Badeno-Viurtembergo žemės teisėjams tai leidžiama.
- 10 Vokietijos Federacinė Respublika šiuo klausimu teismo posėdyje laikėsi nuomonės, kad, siekiant atsakyti į klausimą, ar yra tiesioginė diskriminacija, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies a punktą, negalima lyginti pareiškėjo, kuris yra federalinis teisėjas, ir federalinių pareigūnų ir žemių teisėjų, nes pagal GG 95 straipsnio 2 dalį ir *RiWG* 1 straipsnio 1 dalį federalinių teisėjų kandidatūras teikia kompetentingas federalinis ministras kartu su Teisėjų atrankos komisija (*Richterwahlausschuss*), o juos skiria valstybės prezidentas. Kandidatūrų teikimo procedūra, už kurią atsakinga Teisėjų atrankos komisija, sudaryta iš 16 atitinkamai kompetentingų žemių ministrų ir 16 Bundestago parinktų narių, jau vien dėl ilgesnio parengiamojo laikotarpio iš esmės skiriasi nuo federalinių pareigūnų ir žemių teisėjų skyrimo procedūros.
- 11 Teismo kolegija, atsižvelgdama į atvirą direktyvos taikymo srities formuluotę – pagal 3 straipsnio 1 dalį ji taikoma „visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybines įstaigas“, – priešingai, linkusi leisti lyginti pareiškėją, kaip federalinį teisėją, ir žemių (pvz., Badeno-Viurtembergo žemės) teisėjus. Į federalinių teisėjų, žemių teisėjų ir federalinių pareigūnų skyrimo procedūros skirtumus, kuriuos nurodė Vokietijos Federacinė Respublika, būtų galima atsižvelgti tik kalbant apie diskriminacijos pateisinimą.
- 12 Atsakymas į šį klausimą taip pat yra reikšmingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje. Jei pareiškėjui taikomas skirtingas požiūris nebūtų grindžiamas požymiu,

nurodytu Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje, tiesioginės diskriminacijos, kaip ji suprantama pagal direktyvos 2 straipsnio 1 dalį ir 2 dalies a punktą, dėl nacionalinės teisės normos, įtvirtintos *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje, nebūtų.

- 13 Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje nustatyta, kad valstybės narės, nepaisydamos 2 straipsnio 2 dalies, gali numatyti, kad skirtingas požiūris dėl amžiaus nėra diskriminacija, jei pagal nacionalinę teisę jį objektyviai ir tinkamai pateisina teisėtas tikslas, įskaitant teisėtos užimtumo politikos, darbo rinkos ir profesinio mokymo tikslus, o šio tikslo siekiama tinkamomis ir būtinomis priemonėmis.
- 14 Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, valstybės narės turi plačią diskreciją dėl teisėto tikslo ir priemonių jam pasiekti. Be to, Teisingumo Teismas ne kartą konstatavo, kad iš Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies negalima kildinti, jog nacionalinės teisės norma, kurioje nėra tiksliai nurodyti tikslai, kuriuos pagal šią direktyvos nuostatą būtų galima laikyti teisėtais, nebepateisina pagal šią nuostatą. Pakanka, kad kiti su atitinkamos priemonės bendru kontekstu susiję elementai leistų nustatyti ją siekiamą tikslą, kad būtų galima vykdyti teisminę kontrolę siekiant išsiaiškinti, ar šis tikslas yra teisėtas ir ar jam įgyvendinti imtasi tinkamų ir būtinų priemonių (žr. 2010 m. sausio 12 d. Sprendimo *Petersen*, C-341/08, EU:C:2010:4, 39 ir 40 punktus, 2009 m. kovo 5 d. Sprendimo *Age Concern England*, C-388/07, EU:C:2009:128, 45 punktą ir 2007 m. spalio 16 d. Sprendimo *Palacios de la Villa*, C-411/05, EU:C:2007:604, 57 punktą).
- 15 Vokietijos Federacinė Respublika, siekdama pateisinti skirtingą požiūrį dėl amžiaus, teismo posėdyje pateikė argumentą, kad *DRiG* 48 straipsnio 1 ir 2 dalimis siekiama palankiai diferencijuoti teisėjų amžiaus struktūrą, nes tik vyresnio amžiaus darbuotojams išėjus į pensiją atsiranda laisvų darbo vietų jauniems specialistams. Be to, ši teisės norma suteikia ir personalo planavimo privalumų, nes personalo kaita vyksta nuolat ir yra numatoma. Todėl kolektyve būna visų amžiaus grupių teisėjų, taip pat galima laiku įdarbinti reikiamus jaunos darbuotojus. Vyresnio amžiaus teisėjai gali perduoti patirtį jaunesniems kolegoms, taip visuomenės labai užtikrinama nuolat aukšta teismų darbo kokybė. Kartu atsižvelgiama į socialinį konsensusą, pagal kurį nuo tam tikro momento vyresnio amžiaus darbuotojai turėtų (ir galėtų) pasitraukti tam, kad būtų darbo vietų jaunesniems kolegoms ir būsimiems specialistams. Be to, kaip matyti iš patirties, senėjant mažėja fizinis ir protinis pajėgumas, todėl vis labiau tenka nerimauti dėl to, kad darbuotojas, kuriam prireikia vis daugiau pastangų užduočiai tinkamai atlikti, gali neadekvačiai suvokti konkrečias užduotis, o tai būtų žalinga darbdaviui, visuomenei ir pačiam darbuotojui. Nustatant teisėtus tikslus, tam tikru mastu turėtų būti atsižvelgiama ir į biudžeto konsolidavimo aspektus.
- 16 Teismo posėdyje Vokietijos Federacinė Respublika taip pat labai pabrėžė galimybes planuoti ir numatyti personalo kaitą, atsižvelgiant į federalinių teisėjų atrankos ypatumus.

- 17 Visgi šie aspektai, nurodyti siekiant pateisinti skirtingą požiūrį dėl amžiaus, neatsispindi įstatymo motyvuose. Tik įprastinio pensinio amžiaus pavėlinimas iki šiuo metu 67 metų *DRiG* 48 straipsnio 1 dalyje nuosekliai motyvuojamas demografinė kaita. Elemento, iš kurio būtų matyti, kokio teisėto tikslo siekia federalinis teisės aktų leidėjas *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje draudimas atidėti išėjimą į pensiją, nėra nei įstatymo motyvuose, nei parlamento protokoluose. Todėl kyla klausimas, ar šiuo atveju dar gali būti kalbama apie „kitus elementus“, susijusius su atitinkamos priemonės bendru kontekstu.
- 18 Atsakymas į šį klausimą taip pat yra reikšmingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje. Jei Vokietijos Federacinė Respublika negalėtų remtis argumentais, kurie buvo pateikti tik procesiniuose dokumentuose, atsižvelgiant į *DRiG* 48 straipsnio 2 dalį, nebūtų elementų, kuriuos būtų galima pasitelkti siekiant pateisinti tiesioginę diskriminaciją dėl amžiaus, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą.
- 19 Dėl sąvokų „objektyviai“ ir „tinkamai“ kyla klausimas, kokia tiksliai reikšmė joms priskirtina. Šis klausimas keliamas atsižvelgiant į aplinkybę, kad Vokietijos teisinėje literatūroje pateikiamos skirtingos nuomonės dėl to, kam šie požymiai taikytini – skirtingam požiūriui dėl amžiaus ar teisėtam tikslui – ir kaip šios sąvokos turi būti aiškinamos.
- 20 Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo paaiškinti, ar pagal Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalį reikalaujama tinkamumą patikrinti du kartus ir, jei taip, koks yra šio tinkamumo tikrinimo atspirties taškas, nes šis požymis šioje direktyvos nuostatoje minimas du kartus.
- 21 Atsakymas į šį klausimą taip pat yra reikšmingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje. Taip yra dėl to, kad tik žinodama tikslią nurodytų sąvokų apibrėžtį teismo kolegija visų pirma galės išnagrinėti, ar *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas atidėti išėjimą į pensiją gali būti pateisinamas atlikus teisinį patikrinimą pagal Sąjungos teisės kriterijų.
- 22 Galiausiai teismo kolegijai kyla klausimas, ar, atsižvelgiant į Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje nustatytas draudimas federaliniams teisėjams atidėti išėjimą į pensiją galėtų būti nenuoseklus, palyginti su *BBG* 53 straipsniu, pagal kurį federaliniams pareigūnams šioje nuostatoje nustatytais sąlygomis leidžiama atidėti išėjimą į pensiją, ir su, pavyzdžiui, *LRiStAG* 6 straipsnio 2 dalies pirmu sakiniu, pagal kurį tokia teisė suteikiama Badeno-Viurtembergo žemės teisėjams.
- 23 Teismo kolegijai kyla klausimas, ar, atsižvelgiant į federalinę Vokietijos Federacinės Respublikos struktūrą ir iš to kylančią skirtingą teisės aktų leidėjų kompetenciją reguliuoti pareigūnų ir teisėjų išėjimą į pensiją, apskritai galima vertinti federalinės teisės normų ir nuo jų nukrypstančių žemių teisės normų tarpusavio nuoseklumą. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas, viena vertus, pabrėžė, kad federalinio valstybės narės kompetencijos paskirstymo ginčyti negalima, nes

jis saugomas ESS 4 straipsnio 2 dalimi (žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimo *Digibet ir Albers*, C-156/13, EU:C:2014:1756, 34 punktą). Kita vertus, valstybė narė negali remtis savo vidaus teisės sistemos nuostatomis, praktika ar padėtimi, kad pateisintų Sąjungos teisėje nustatytų pareigų neįvykdymą (žr. 2010 m. rugsėjo 8 d. Sprendimo *Carmen Media Group*, C-46/08, EU:C:2010:505, 69 punktą).

- 24 Be to, teismo kolegijai kyla klausimas, ar, atsižvelgiant į Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą, *DRiG* 48 straipsnio 2 dalies nuostata yra nenuosekli teisės norma, palyginti su *BBG* 53 straipsniu, dėl to, kad federalinis teisės aktų leidėjas, siekdamas užtikrinti lanksčias, į šeimą orientuotas ir sveikas darbo sąlygas, federaliniams pareigūnams leidžia atidėti išėjimą į pensiją, o federaliniams teisėjams tas pats teisės aktų leidėjas to neleidžia, nors manytina, kad federalinių teisėjų pensinis aprūpinimas taip pat galėjo sumažėti, nes galbūt ir jie dėl šeiminių priežasčių dirbo ne visą darbo dieną arba laikinai nedirbo. Kitaip tariant, remiantis tais pačiais motyvais vienu atveju – federaliniams pareigūnams (žr. *BBG* 53 straipsnio 1a dalį) – išėjimo į pensiją atidėjimo sąlygos palengvinamos, kitu atveju – federaliniams teisėjams – atidėti išėjimą į pensiją kategoriškai draudžiama.
- 25 Atsakymas į šį klausimą taip pat yra reikšmingas priimant sprendimą pagrindinėje byloje. Jei iš Direktyvos 2000/78 6 straipsnio 1 dalies pirmos pastraipos aiškinimo būtų darytina išvada, kad pagal ją dėl nenuoseklumo draudžiama nacionalinės teisės norma, įtvirtinta *DRiG* 48 straipsnio 2 dalyje, pareiškėjo prašymas teismui konstatuoti, kad jis pasibaigus 2027 m. sausio 31 d. neišeis į pensiją, turėtų būti tenkinamas.